

Vidění krále Belšasara

Převod materiálu

Marta Židková

Pořadí v lekci

36

Téma

Nikdo a nic není silnější než Bůh

Cíl

Dotyční mají být ujištěny, že Pán Bůh není netečný k tomu, co se zde na zemi děje. Je nablízku, povzbuzuje, má pro nás svůj „dobrý plán“. A nikdo, kdo si „hraje na Boha“, nemůže dopadnout dobře. Hospodin se nenechá urážet, zesměšňovat. A nikdo s ním nemůže manipulovat. On je silnější a mocnější. A má tu poslední slovo. Vzkazuje varování. Chystá záchranu.

Pro učitele

Biblický text: Da 5,1–30

Výkladové poznámky

- **Belšasar** (Bel krále chra?, z asyrského Bel-šar-usur): poslední babylónský král a podle nejnovějších výzkumů zřejmě syn a spoluvládce Nabonidův. Žil v polovině 6. století př. Kr. a od čtvrtého roku vlády svého otce byl zapojován do výkonu vládních povinností. Belšazarův otec měl mnoho nepřátel, kteří usilovali o jeho pád. Babylónské kněžstvo boha Marduka stálo v opozici, zřejmě kvůli zanedbávání Mardukova kultu, a v číši navíc panovala ekonomická nestabilita. Nabonid tyto problémy zanedbával a raději odešel z Babylónu. Nechal si postavit nový palác v oáze Tajmá, ve kterém od té chvíle sídlil. V Babylónu za něj šel státní povinnosti princ Belšasar. Mezitím však perský král Kýros II. porazil médského krále Astyaga, kterému do té doby byl vazalem, a také dobyl hlavní médské město Ekbatanu. Roku 546 př. Kr. dobyl též Lýdii a krátce poté lýdské město Sardy. Nabonid se ze strachu před Kýrem vrátil do Babylónu. Když však Peršané zaútočili na Mezopotámii, její obyvatelé je naopak vítali a otevírali jim brány. Nabonida zajali, avšak není jisté, co s ním provedli dále. Co se stalo s Belšasarem, není známo. (Dle *Dějiny Mezopotámie*, Praha: Karolinum, 1998)

Nebúkadnézar byl tedy Belšazarův předchůdce, možná děd. V biblickém příběhu nejde o historicky přesnou zprávu. Přepá z historických souvislostí, ale dává příběhu jinou náplň. Jasně zde proti sobě stojí lidská nabitost a spoléhání se na božstva všeho druhu na jedné straně a na druhé víra v Boha silného, mocného, jedinečného.

- **Uspořádání veliké hostiny:** Paradox situace — nepřátelé jsou blízko, již „za branami“, a v paláci se hoduje. Náboženské prvky na hostinu silně pronikají (v.4). Jsou vzývána babylónská božstva. V situaci ohrožení si zřejmě hodovníci připomínají velká vítězství (větší vítězství nad bohem Judejců — Hospodinem) a pevně věří v ochranu a triumf vlastních božstev.
- **Nádoby z jeruzalémského chrámu:** Jedinečné a vzácné nádoby, nebylo určeno k běžnému používání, ale pouze k bohoslužbám Hospodinu (viz Ex 40,9). Belšasar a spol. je znesvátili. Vysmívají se zde Hospodinu, bohu Judejců — všechno, co sloužilo Hospodinu, se hodí tak akorát k tomu, aby se z toho člověk opil. Jak se však mylí... Nádoby se vrátí s osvobozeným lidem do Jeruzaléma.

- **Píšící ruka:** Boží zázrak, znamení. Hospodinův vstup do lidského žití, který (jako vždy, když Hospodin osobně zasáhne) účastníky velmi překvapí. Smyslem Hospodinových znamení je přimět člověka k reflexi. Šokovat a přimět lidi ke změně uvažování, k jinému pohledu. Ten, kdo řídí události, není babylónský král, ale Hospodin. Navzdory tomu, že nemá chrám a jeho lid je ve vyhnanství, on sám chodí dítin.
- **Povolání Daniele:** Jak to, že král nezná nejvyššího věšce? Daniel patřil do politického dění nevstupoval, byl povoláván. Královna matka ještě nezapomněla na vzácného člověka, který Nebúkadnézarovi tak významně vstoupil do života. V páté kapitole není použita babylónská forma Danielova jména (Beltšasar), ale výhradně Daniel.

Zvěstná zkratka jména Dani-el = Bůh můj je soud. Jako by ve chvíli, kdy vstoupí na scénu, bylo jasné, o co tu jde. V tomto okamžiku vstupuje do této události Hospodinův soud. Danielova věrnost, statečnost a odvaha jsou obdivuhodné. Bůh potěbuje na zemi i člověka, který sdílí dál, co Bůh vzkazuje. Interpret sdělení, vykladač, je stejný důležitý, jako to sdělení samo. V židovském prostředí Boží vykladač požívá obrovské úcty. Daniel je skutečným Božím prorokem.

- **Bůh dal Nebúkadnézarovi království a moc:** Hospodin dal, Hospodin vzal (Da 4); Belšazarův přechýdce svou moc a bohatství ne získal díky Mardukovi či jiným božstvům, ale jen a pouze díky Hospodinu. Nebúkadnézar prošel nesnadnou cestu od bohorovné pýchy k uznání Boží svrchovanosti. Danielovo připomenutí Nebúkadnézarova vyznání a pokory stojí proti sebevědomí a pýše Belšazarova.

Belšazar jde úplně jinou cestou. Pýcha je největší Belšazarovo provinění. Král má snahu si Hospodina „zeslužebnit“, zesměšnit, manipulovat s ním. Charakterizuje to celé duchovní klima v babylónské říši. Babylón ve své pýše překročil všechny myslitelné meze. Babylónská říše je říše, která si žije úplně jinými principy, směruje úplně někam jinam a nelze od ní očekávat nějaký pohyb, z něhož by rostla naděje na snazší život náboženských exulantů. A přijde trest. Hospodin „strhne domy pyšných“ (P 15,25) a otevírá cestu na trůn Kýrovi. S Kýrem přijde zajatým Izraelcům osvobození. Hospodin tedy trestá i přinášil milost.

- **Mené, mené, tekeli ú-parsín:** v aramejštině tato slova označují peněžní jednotky (mina, šekel, přileškel); Daniel te napsal s jinými samohláskami a vykládá smysl, jak je mu dáno od Boha.

Úskalí

Nejde o řešení rébusů a hádanek. Pointou není Danielova intelektuální bystrost a vyřešení záhady. Centrum příběhu stojí v obsahu sdělení, v Hospodinově „vzkazu“ Belšazarovi, ve zvěstování Božího soudu. Boha si nelze „zeslužebnit“ a každý, kdo by se o to pokusil, dopadne špatně. Boží trest přišel za Belšazarovu obrovskou pýchu a neschopnost použít se (ze zkušenosti krále Nebúkadnézara). Naším úkolem není vyhrožovat lidem Božím soudem, že je Pán Bůh určitě potrestá. Důraz má být dán na vyznání, že Boží slovo a moc platí vždycky, všude a pro všechny.

Odkazy

Cesta Božího lidu SZ. Praha: Kalich, 1991.

Pro děti

Předškoláci

Už jste se někdy někoho hrozně lekli? Vyděsili? Báli se? Není to nic příjemného, co? Ještě že většina těch našich strachů brzy skončí a zase je dobře. V Bibli je příběh o jednom velikém vyděšení. A nedopadlo to dobře... Po králi Nebúkadnéšarovi začal v babylónské říši vládnout král Belšasar. A ten byl namyšlený, myslel si, že je nejmocnější na celém světě a nikdo ho nikdy nepřemůže. Jednou uspořádal velikou hostinu. Se spoustou dalších lidí tam pili víno a vesele se bavili. Ale to mu nestačilo! Nechal přinést krásné zlaté a stříbrné nádoby, ukradené z jeruzalémského chrámu. Nalívali si do nich víno, vychvalovali svoje bohy a sochy a Pánu Bohu se posmívali. To už ale Belšazar opravdu přehnal... V tu chvíli se ve světle svěčky objevila ruka. A král viděl, jak ta ruka začala něco psát na zeď. *(V tuto chvíli může katecheta psát na připravený papír neviditelným písmem. Viz pomůcky. A nechat písmo zaschnout. Je možné přidat i svícen a svíčku, trochu dramatičtěji.)* Král se strašně vyděsil. Zbledl. Roztřásla se mu hrůzou kolena. Nechal si zavolat své rádce a vzdělance. „Kdo mi vysvětlí, co to znamená, co je tady napsáno, dostane obrovskou odměnu!“ Ale nikdo tomu nerozuměl. Král se strašně bál. Nikomu nerozuměl. Poradila mu až královna. „Uklidni se králi. Je tu v království jeden muž, tvůj otec Nebúkadnéšar poznal, že je velmi moudrý a rozumí sněm a záhadám. Zavolej ho. On ti to vysvětlí.“ A Daniel přišel. Král mu nabídl odměnu. Ale Daniel nic takového nechtěl. „To si nech. Já o žádné tvoje peníze ani slávu nestojím. Já mám jenom Pána Boha. To on je nejmocnější, to on obdarovává, od něj je všechno, co vím, co dostáváme, co máme. Tvůj otec Nebúkadnéšar to taky našel zjistil. A věděl, že nad všemi lidskými vládami je nejmocnější Hospodin. To ty Belšasare si o sobě myslíš, že jsi nejmocnější. Našemu Pánu Bohu, Hospodinovi se vysmíváš. Tak si poslechni, co ti Hospodin vzkazuje. Ta ruka na omítku napsala Mené, mené tekel, ú-parsín. A znamená to — (Mené) Bůh spočítal, jak kraluješ, (tekel) zvažil tě na vahách a nic nevážíš, jsi nicka, (peres) a tvoje království je rozlomeno. A vezmou si ho Peršané a Médové. Skončil jsi králi.“ Daniel musel být moc statečný. Tohle říct králi do očí. Král dodržel své slovo. Dal Danielovi krásné oblečení, zlatý šetř z vyhlásil, že má v království vysoké postavení. Ale to, co mu Daniel přišel vyřídit od Pána Boha se naprosto přesně vyplnilo. Ještě v tu stejnou noc byl král Belšasar zabit. A zem ovládli Médové.

Pomůcky: K motivu písíci ruky: Z katechetického webu je možné stáhnout [obrázek s předkreslenou rukou](#). „Neviditelné písmo“ vytvoříte ze šťávy z citrónu nebo cibule, lze použít i ocet nebo mléko. Je možné psát prstem. Dobře se píše například vatovými tyčinkami. Po zaschnutí papír zahřejte nad svíčkou nebo přejete zahřátou žehličkou. (Pozor na vznícení.) Napsaný text se objeví. Na konci vyprávění si děti mohou vytvořit tajemný nápis. Ty, které ještě neumí písmenka mohou něco „tajemného“ namalovat. A třeba doma s rodiči „odhalovat“. K motivu tajemné zprávy — je možné nachystat si šifru/rébus a nechat děti přemýšlet nad obsahem.

Mladší školní děti

Král Nebúkadnéšar odvedl do babylónského zajetí spoustu Izraelců. Mezi nimi i Daniele a jeho tři přátelé. Daniel byl velmi moudrý, jeho přátelé stateční a Pánu Bohu věrní. I když to nebylo vůbec samozřejmé a jednoduché. I v té daleké Babilonii pořád věřili Hospodinu, Pánu Bohu. Věřili tomu, že on je na jejich straně, že je neopustí, má je rád a že se jednou ukáže jeho veliká moc. Pořád doufali.

Uběhla řada let a král Nebúkadnéšar zemřel. Po něm se stal králem Belšasar. A ten byl hrozně pyšný.

Znáte někoho, kdo je pyšný? A co to vlastně znamená, být pyšný? Někdo neuvěřitelně namyšlený. Takový člověk si myslí, že kolem něj jsou všichni neschopní, hloupější, že má nad ostatními moc a nikdo není víc než on. Vysmívá se jim a nikoho si neváží. Kdyby to šlo, tak by se takový nafoukanec snad i vznášel. Král Belšasar byl pořádně namyšlený nadutec. Zdědil spoustu peněz, ohromné bohatství a nadvládu nad mnoha dobytými zeměmi. Všechno to převzal po králi Nebúkadnéšarovi. Nic nemusel budovat, všechno měl. A myslel si, že to tak bude pořád. Je přece nejschopnějším králem nejsilnější zemí! Nikdo a nic na něj nemůže! Bohové jsou všichni na jeho straně. A ti ostatní, i ten jakýsi Hospodin — ti jsou úplné nicky. Právě ubožáci. Jak ten se mýlil!

Ukázalo se to na veliké hostině, kterou uspořádal pro tisíc svých hodnostářů. Pro ty nejvyšší z celého království. Užívali si, jedli, pili. A jak se rozparádili, dostal Belšasar nápad. Nechal přinést krásné zlaté a stří-

íbrné nádoby, které byly ukradeny z jeruzalémského chrámu. Byly to vzácné nádoby. Používaly se p?i bohoslužb?. Když lidé v Judsku chválili Pána Boha. A te?? Belšasar do nich nechal nalévat víno a všichni z nich na té velké hostin? popíjeli. To král Belšasar tedy hodn? p?ehnal. Tohle byla obrovská urážka Hospodina! Belšasarova sebejistota a pýcha už p?ekro?ila všechny meze. A ono se to m?lo za chvíli?ku ukázat... Král s hodnostá?i popíjeli z chrámových nádob a u toho vyk?ikovali: Slyšeli jste? Prý se blíží nep?átelé. Ha. My máme bohy zlaté! A st?íbrné! Bronzové, železné, kamenné, d?ev?né! Naše božstva nás ochrání proti všemu a všem! Nálada je báje?ná, všichni se skv?le baví. Když tu náhle král strašn? zbledne. Uvid?l n? co d?sivého. Na stole stál svícen a v jeho sv?tle král vid?l ruku. Velkou ruku. Ruku až po záp?stí. A prsty té ruky píší n?co na omítku královského paláce. Král se strašn? vyd?sil. Kolena mu za?ala klepat o sebe, jak se t?áš hr?zou. „Co to je? Co to má znamenat? Poj?te hned všichni sem! Zaklína?i, hv?zdopravci, planetá?i! Všichni sem! A vysv?tlete mi, co to má znamenat! Kdo to dokáže p?e?íst a vyložit mi, co se tam píše, tomu dám purpurový pláš? a zlatý ?et?z. A dostane vysokou funkci.“ Ale nikdo tomu nerozum?l. Nikdo to nedokázal p?e?íst. Nikdo to nedokázal vyložit. Král se bál. Hr?za ho úpln? ochromila.

V tu chvíli p?išla královna. „Ni?eho se neboj králi. Uklidni se prosím t?. Je tady jeden muž, který si s tím ur?it? poradí. Je to jeden z t?ch p?ivedených zajatc?. Z Judska. Tv?j otec ho znal. Jmenuje se Daniel. Král Nebúkadnésar v n?m poznal velmi obdarovaného ?lov?ka. Moudrého, zkušeného. Daniel umí vykládat sny a umí ?ešit zapeklité záhady. Zavolej ho. Nech ho p?edvést. On ti ur?it? vysv?tlí, co má tohle všechno znamenat.“

A Daniel byl p?iveden p?ed krále. „Ty jsi Daniel? Ten z judských zajatc?? Prý je v tob? duch boh?. Zavola jsem t?, protože nikdo z mých vzd?lanc? nerozumí tomu, co tu napsala ta zvláštní ruka. Ty to prý dokážeš. Pokud mi to vysv?tlíš, bohat? se ti odm?ním. Dám ti vzácný pláš?, zlatý ?et?z, funkci.“ To je tedy uvítání! A velkorysá nabídka. Co na to Daniel? „To si nech králi. Já o tvé dary nestojím. Dej si to, komu chceš. Ale co je tady napsáno, to ti ?eknu. A vysv?tlím. Protože to ti vzkazuje m?j B?h. Hospodin, nejvyšší b?h! Ten b?h, který dal všechnu moc, bohatství a slávu tvému otci Nebúkadnésarovi. To díky n?mu m?l tak velkou ?íši. Nebúkadazarovi to stouplo do hlavy. Stal se povýšeným a zpupným. A taky padl až na dno. Stal se z n?j vyhnaneц bez domova. Až tehdy mu došlo, kdo je nejmocn?jší, kdo je tv?rcem a dárce všeho dobrého. Vyznal, že Hospodin je nejvyšší B?h. A vrátil se zp?t na tr?n. Ale ty Belšasare? Ty si myslíš, že nad tebe není nikdo a nic mocn?jšího. Hospodinu se vysmíváš. Ty jsi tady vychvaloval modly ze zlata, železa, d?eva i kamene. Ale Hospodina jsi nechválil. Myslíš si, že tvou mocí nikdo a nic neot?ese? Mýlíš se. Stihl t? trest, králi Belšasare. Poslyš, co ti vzkazuje Hospodin, co napsala ruka, kterou on poslal. Mené, mené, tekel u-parsín. Mené — B?h se?etl tvé kralování a ukon?il je. Tekel — byl jsi zvážen na vahách a shledán lehký. Peres — tvé království bylo rozlomeno a dáno Méd?m a Peršan?m. Nic nevážíš a neznamenáš. Skon?il jsi králi. Je po všem.“

To jsou hodn? drsná slova. Umíte si p?edstavit, že byste n?co podobného m?li vy?ídit? A nejvyššímu panovníkovi? Daniel prokázal nesmírnou state?nost, že dokázal králi ?íct do o?í takové prorocví. Král dodržel slib. Dal Danielovi slíbenou odm?nu. Ale s jeho srdcem se nestalo v?bec nic. Neprosil Hospodina o slitování. Nepoko?il se. Ješt? tu stejnou noc pronikli nep?átelé do Babylóna a král Belšasar byl zabit. Slovo vysmívaného Boha se naplnilo — pyšná babylónská zem? padla.

Pom?cky: Neviditelný inkoust, písíci ruka, tajné zprávy, rébusy, šifry... viz výše.

Starší školní d?ti

Spole?n? si p?e?t?te biblický p?íb?h. M?žete ho p?e?íst t?eba i „v rolích“ — král, královna, Daniel... A spolu se o p?íb?hu bavít. Co Belšasar ud?lal tak trestuhodného? V ?em je základ jeho trestu? Nejde tady o trest za p?ehnané hodování ?i popíjení. Na co si Belšasar hrál? Co si o sob? myslel? Že ho nic neohrozí? Nikdo na n?j „nemá“? Je p?ece králem nejmocn?jší zem?! On to tu ?ídí a rozhoduje! N?kte?í lidé si myslí, že nad n? není, že je jim všechno dovoleno a nic se jim nem?že stát. Boha se nebojí, lidmi kolem sebe pohrdají, neslyší na žádné napomínání. A t?eba jim to i n?jaký ?as prochází. Pán B?h s tím nesouhlasí. Nesnáší

takovou pýchu a „hraní si na boha“. Bible mnohokrát svědčí o tom, že Bůh má a bude mít poslední slovo nad vším zlem, nad ubližováním, nad ponižováním, nad ničením druhých lidí. On je na straně slabých a ztrápených. I v tom Babylónský zajatec pomalu začal docházet, že záhy se mění. To zlé se zhroutí. Pán Bůh neopouští. Nakonec se i ty ukradené nádoby vrátí zpět do Judska. Pán Bůh totiž nejen trestá ty, kdo šíří zlo a nenávisť, ale on také napravuje. Zastává se slabých a ukřivčených. Lid izraelský, rozptýlený v zajetí, se povzbuzoval vírou, že Hospodin Bůh neztratil nic ze své moci. Už samotný pád Babylóna byl pro něj dokladem Boží slávy a počátkem jejich vysvobození. Příběhy o Danielově moudrosti, statečnosti a věrnosti povzbuzovaly a povzbuzují lidi v těžkých bolavých chvílích života. Pořád je na světě mnoho míst, kde se lidé upínají k naději, že nad zlem, které kolem nich má navrch, je Bůh silnější a mocnější. Pořád je na světě mnoho lidí, kteří druhé utiskují, ubližují, myslí si, že si můžou všechno dovolit. Od Daniele se můžeme učit, jak vzácná je moudrost a odvaha se takovým mocipánem umět postavit, ozvat se, nebát se. Ujišťovat se vírou, že je Pán Bůh na straně lásky a dobra.

Přesah

Někdy je těžké vidět naději tváří tvář lidské namyšlenosti, nadutosti, bolesti, trápení, násilí. Danielovy příběhy mohou pomáhat dívat se na svět i z jiného úhlu. Bůh se nedá zastrašit ani odsunout do kouta. Moc, zloba a násilí nestačí na jeho věrnost, lásku, blízkost.

Liturgie

Biblický text k zapamatování

Ano, Pane Bože všemohoucí, pravé a spravedlivé jsou tvé soudy. (Zj 16,7)

Bože, předej své soudy králi a svou spravedlnost královskému synu, aby obhajoval tvůj lid spravedlivě a tvé ponížené podle práva. (Ž 72,1)

Bůh nejvyšší má moc nad lidským kralováním. (Da 5,21)

Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Daniele navrhneme [Žalm 62 Má duše je tichá \(stačí její prolog\) z přepravovaného zpěvníku](#).

Okénko do bohoslužeb

Rébus pro dospělé? leny shromáždění, šifra — poradí si s ní někdo? Budeme asi někoho potřebovat, kdo nám vysvětlí obsah. Na šifry byl mezi zajatci v Babylónii jeden velmi schopný „odborník“.

Říct tvrdou pravdu do očí — je to těžké? Mocipánem zem??

Modlitba

Pane Bože, mockrát se nám stává, že si o sobě začneme hodně myslet. A umíme být pyšní a nafoukaní. A tebe nechceme poslouchat a snažíme se dlat si věci po svém. Prosíme, měj s námi trpělivost a u nás vážit si tebe, tvé pozornosti a lásky k nám. Ať se dokážeme učit z toho, co nám Bible a její svědci a proroci přinášejí. A prosíme za ty, kdo mají velikou moc na tomto světě. A jsou pyšní a domýšliví. Ať jsou laskavější. A snaží se domluvit, ukončit války, trápení a bolesti druhých. Pane Bože, buď prosíme s námi, když nás něco trápí. Amen.

Odkaz na pracovní list

33 Vidění krále Belšasara

Kam dále

Titůra, Ondřej: Vidění krále Belšasara (starší přepravka z cyklu Pozvání na ces...

Výklad knihy Daniel, 5. kapitola (audio; ?Ro)

Píse? Má duše je tichá z přepravovaného zpěvníku (Ž 62)

Odkaz na píse?

Svou sílu nám dáváš jak vinný kmen

Ten obraz zlatý, obraz se k nebi tyčí

Kdo to tam na ze? za?al psát (SV150)

Bu? v?le tvá, bu? v?le tvoje všude tam

Cílová skupina

Mladší školní

Předškolní

Starší školní

Katechetické cykly

Dál přece nejdeme sami II (Od Samuele k Šalomounovi + Od Elijáše k mesiášovi)

Biblický odkaz (kat)

Daniel 5,1–30